

Strokovni članek/1.04

dr. Ivanka Počkar

"VLJUDNO VABLJENI – NIČ SILJENI"*

IVA STIPLOVŠEK (1904–2001)

Doživela je skoraj celo 20. stoletje, pol od tega v muzeju. Že častitljiva leta, visoka starost, ki jo je dočakala, so nekaj posebnega. Da pa so bila njena obdarjena s trdnim zdravjem in aktivnim načinom življenja, v katerem je bilo neskončno veliko prostora za vedoželjne, je nekaj izjemnega.

Neprekinjeno, skoraj petdeset let svojega življenja je delala v muzeju – kdo od nas, muzejskih delavcev, se bo lahko kdaj primerjal z njo? Do konca življenja je imela bister um in izreden spomin, do zadnjega trenutka je ohranila zanimanje za dogajanje v svetu, doma in v osebnem življenju sogovornika. Nadvse pozorno je spremljala dogajanja v muzeju. Tudi zadnja štiri leta, ki jih je preživela doma, so ji bile zelo ljube novice o uspešnem delu vsakogar in o muzeju, kamor je hudomušno znala vabiti na prireditve in ogled z besedami "Vljudno vabljeni – nič siljeni".

Iva Stiplovšek je bila rojena 8. aprila leta 1904 v Cerknici v družini trgovca Ivana Lavriča. Po očetu (Ivanu Nepomuku) je dobila krstno ime Ivana, kot otroka so jo klicali Ivanka, v (nemški) meščanski šoli Johana, kasneje pa na kratko Iva. V pogovoru je vedno našla prostor za hudomušnost in o izvoru svojega imena znala reči: "Iva, iz Ivana, iz Johana, iz 'Janez Nepomuk, ki je skoču v vodo smuk'". Osnovno šolo je od leta 1910 do leta 1914 obiskovala v rojstnem kraju. Meščansko šolo je končala leta 1919 v Škofji Loki, gimnazijo leta 1925 v Ljubljani, nato je nadaljevala študij Obče in umetnostne zgodovine na Filozofski fakulteti v Ljubljani do ukinitve leta 1928.

Iva Stiplovšek na razstavi preslic v Etnografskem muzeju v Zagrebu decembra leta 1984 med strokovno ekskurzijo delavcev Posavskega muzeja Brežice. Foto: I. Počkar.

V Krškem, kamor se je preselila po poroki s slikarjem Franjom Stiplovškom, je od leta 1930 do 1945 delala kot administratorka in knjigovodkinja v veletrgovini Ruperta Engelsbergerja. Že pred drugo vojno je delovala kot članica muzejskega društva v tedanjem okraju Brežice in Krško.

V prvem letu, 1949, je bila v Posavskem muzeju zaposlena kot laborantka, z odločbo Okrajnega izvršnega LO Krško je od leta 1950 v muzeju opravljala delo kustosinje, po upokojitvi pa je delala kot pogodbeni sodelavka vse do marca leta 1996.

Ob možu, slikarju Franju Stiplovšku, je bila prisotna pri rojstvu prve muzejske zbirke v Posavju. Kot članica muzejskega društva je bila vsestransko dejavna in je sodelovala pri zbiranju ter dokumentiranju gradiva, kar je omogočilo postavitev prvega lokalnega muzeja v Krškem leta 1940. Muzejsko društvo je v začetku druge svetovne vojne z delom prenehalo. Zbirko so med vojno prestavili v Valvasorjevo hišo in okupator si je prizadeval urediti okrajni muzej, ki bi

vsestransko prikazoval, dokazoval ter utemeljeval nemštvo na našem ozemlju.

Po vojni, leta 1949, ko je mestna občina Brežice namenila grajsko stavbo z nekaj prostori muzeju, je bila Iva Stiplovšek med tistimi, ki so zasnovali muzejsko zbirko in jo v juniju 1949 uspeli odpreti za javnost. Od leta 1949 do 1996 je neprekinjeno delovala v Posavskem muzeju Brežice kot muzejska pedagoginja, neutrudno, brez letnih in bolniških dopustov.

Lavričeva družina je štela sedem otrok in vsi, pet deklet in dva fanta, so se učili igrati na inštrument. Doma so imeli klavir, klarinet, violino in citre, kasneje še stričev harmonij. Iva se je učila klavir, Janez, starejši sin, se je namesto s trgovino, kot si je zamislil oče, raje ukvarjal z glasbo. Igral je harmoniko (tudi poučeval rojaka Borisa in Marjana Kralja) in bil med drugo vojno harmonikar v 14. diviziji. Tudi za Ivo je imel oče poklicno željo – postala naj bi farmacevtka v lekarni, ki bi jo odprli ob družinski trgovini. Vendar se je obrnilo

Rojstna hiša Ive Stiplovšek v Cerklji ob Dravi pred drugo svetovno vojno. Lavričevi so imeli hišo na trgu, v "taboru", tako da so pri odprtih oknih lahko slišali mašo iz cerkve. Foto: Arhiv Posavskega muzeja Brežice.

drugače. Trgovčevi hčeri iz Cerklje se je že v zgodnjem otroštvu ponudila sopotnica na življenjski poti – ljubezen do umetnosti in kulture sploh. Mnogo kasneje je študirala umetnostno zgodovino in se poročila s slikarjem.

Mati Ana je bila ena od štirih sestríc iz premožne družine Rogelj, doma iz Præserja (Žalostna gora) pri Prævalju pod Krimom. Oče je bil rojeni Ložan, iz družine z majhno kmetijo. Za trgovca se je učil v Sodražici, prišel v Cerkljo kot "komi", nato pa napredoval in šel na svoje. Lavričevi so imeli hišo na trgu, v "taboru", izven njega pa nasproti hiše trgovino; če so odprli okno, so iz cerkve lahko slišali mašo. Očetov starejši brat Andrej, pred drugo vojno dekan v Vipavi, je Lavričeve otroke zgodaj popeljal v svet umetnostne zgodovine. Z izletov v Zêlše, od koder je bil doma pisatelj in pesnik Jože Udovič, se je Ivi za vedno zapisala v spomin cerkva v obliki štiriperesne deteljice, poleg tega pa so si tam smeli od blizu ogledovati velike ciganske ohceti, kakršnih kasneje ne pomni. Stric, dekan, je bratove otroke izmenično gostil na počitnicah v Vipavi, kamor jih je na vozu popeljala iz Cerklje do Rakeka konjska vprega, do Postojne vlak, od tam do Vipave pa so potovali s pošto cesarsko-kraljevo kočijo. Ta potovanja in stričovo ukvarjanje z nečakinjami, kuharica in hišna, ki so tam skrbele zanje, pa podarjene krone, ki so jih vedno prinesli domov, so otrokom vtisnili močan in ljubeč spomin na strica. V trgovčevi družini z mnogimi otroki je

pomagala varuška Nena, ki je prej služila v Trstu. Še v zadnji starosti življenja je zažuborel spomin gospe Ive Stiplovšek, ko je ponavljala Nenine kratke, za današnji čas nevsakdanje pravljice. O pastirju, ki je peljal ovce na pašo, nazaj grede pa je moral z

V Lavričevi trgovski družini s sedmimi otroki je pomagala varuška Nena, ki je ostala pri hiši tudi, ko so otroci odrasli. Cerklja, med obema vojnama. Foto: Arhiv Posavskega muzeja Brežice.

njimi prečkati potok. In? Tu je Nena utihnila. Kaj je bilo potem, so spraševali otroci, ona pa, naj počakajo, da pastir in ovce pridejo čez potok. Pa še druga, v kateri je bil en mož čisto železen, roke, noge, vse je imel iz železa. Med opisovanjem železnega moža so otroci zaspali, pravljica pa se je tam tako ali tako končala. Spomin na Neno iz skoraj pravljico oddaljenih let otroštva je bil svetel in prijazen kot slika rodne Cerklje s prastarim kamnitim mostom. Slikar Stiplovšek, ki sicer ni izdeloval akvarelov, je za ženo upodobil most v tej tehniki. Slika je do zadnjega visela v njeni domači sobi kot okence v oddaljeno notranjsko preteklost.

Cerklja, opremljena s stojnicami na praznični dan birme 14. junija leta 1936. Levo Iva Stiplovšek, desno njena sestra s sinom Dušanom. Foto: Arhiv Posavskega muzeja Brežice.

Ime rojstnega kraja je ponavadi izgovorjeno s toplino, Cerklja gospe Stiplovšek pa se je kazala v njenem spominjanju še kot zanimiv, na hribčku postavljen trg, ki so ga sestavljali Peščenk, Sveti Rok, Vel'ka gasa, Mala gasa itd. Posebno lepo je bilo na dan sv. Ane, ko je bil v Cerklji sejamski dan in je bil trg poln stojnic. Kot velik praznik so pri Lavričevih takrat slavili materin god.

* S temi besedami je Iva Stiplovšek hudomušno in nevsiljivo opozarjala in vabila na ogled muzeja, razstav, družabnih dogodkov in prireditev v Posavskem muzeju Brežice, tako obiskovalce muzeja kot nas, sodelavce.

Zakonski par Stiplovšek, slikar, ustanovitelj in prvi ravnatelj Posavskega muzeja Franjo Stiplovšek (1898–1963) in muzejska pedagoginja Iva Stiplovšek (1904–2001) sta večji del svojega življenja posvetila muzejskemu delu. Sentrupert nad Laškim pred drugo svetovno vojno. Foto: Nande Vidmar.

Dišalo je po orehovi potici in ocvrtih piščancih, kot posebno slastnih pa se je Iva Stiplovšek rada spominjala ocvrtega (pohanega) piščančjega želodčka in jetrc, ki jih je tedaj imela navado pripravljati njena mati. Sosedje, ki so prišli voščit god, so pogostili z vipavskim vinom, ki ga je v sodčkih na konju tovoril iz Vipave brkati Cerkničan Mikše. Z Aninim sejmom pa so bili povezani tudi neljubi spomini Ive Stiplovšek: okoli prastare lipe sredi Cerknice so se leta 1914 namesto prazničnega vrvenja ob kramarskih stojnicah zbirali mobilizirani možje. Med njimi ji je živo ostal pred očmi Cerkničan

Kramer, ki je prvi padel v Galiciji.

V življenju Ive Stiplovšek so se pogosto prepletala srečanja in znanstva, tudi prijateljstva s številnimi znanimi osebnostmi iz umetnostnega, zgodovinskega in muzejskega področja. Brezkončna so bila njena obzorja poznavanj ljudi znanih priimkov, široka in zapletena množica povezav med znanimi osebami, ki jih je uspela vse hraniti v spominu. Tako jo je v meščanski šoli v Škofji Loki učil prof. Bajuk (stari oče današnjega politika Andreja Bajuka), izpite za gimnazijo je opravljala pri prof. Srečku Brodarju (znanem raziskovalcu Potočke Zijalke), njen sošolec je bil

antropolog Božo Škerlj, katerega mati je bila rojena Brežičanka, itn. Sledil je študij in srečanja z zgodovinarjem prof. Ljudmilom Hauptmanom, prof. Nikolo Radojčićem iz Beograda, slikarjem in zgodovinarjem Gojmirom in Milkom Kosom, umetnostnimi zgodovinarji Izidorjem Cankarjem, Francetom Mesesnelom in Francetom Steletom, kiparjem Stanetom Jarmom itd.

Franja Stiplovška je spoznala v Cerknici, ko je iz Maribora prihajal na obisk k očetu, ki je bil zaposlen na carini na Rakeku. Stiplovškov oče Simon, rojen leta 1868 v Rogatcu, je med sedemletnim služenjem vojske prišel v Trst in se kasneje zaposlil pri carini; najprej v Trstu, nato na Rakeku. Iva in Franjo Stiplovšek sta se poznala sedem let, ko sta se poročila, nato sta 18 let živela v Krškem in 18 let v Brežicah. Iz predvojnega življenja v Krškem in prijateljstva z geometrom Francetom Bratkovičem, ki je s terena prinašal nabožne kipce in drugo, slikar pa se mu je zanje oddolžil s svojimi slikami in ga portretiral, sta lesena kipa svetnice Klare in svetega Marka. Iva Stiplovšek je do zadnjega delila svoje stanovanje z njima. Zaradi preproste izdelave ji je bil pri srcu posebno sv. Marko z levom, pravzaprav bolj nekakšno malo pošastjo, ki jo je upodobitelj videl kot leva. Stiplovškovi sosedje v Krškem so bili medicarji Stary, ki so imeli tesne stike s cerkovniki in so za Stiplovškove od njih pridobili kakšen odpisan nabožni kip. Franjo Stiplovšek pa je ovdoveli medicarki Elzi občasno izdelal nov model za lect, če se je stari, prinesen iz Železne Kaple, pokvaril. Za kasnejši muzej so se ohranili Staryjevi modeli za lecte, ki jih je v Krškem zbral Otto Auman, človek z velikimi zaslugami za rast muzejske zbirke. Stiplovšek je izdelal portret medicarkine stare matere (ki ga je kasneje menda dobil Kodulič, upravitelj Attemsove posesti v Brežicah), portretiral pa je tudi Zajdelova sinova Franceta in Antona iz Ljubljane, ki jima je bila Staryjeva teta. Desetletja kasneje je Iva Stiplovšek v reviji Ognjišče po naključju opazila fotografijo pariškega stanovanja z istim portretom dečkov, kasneje zdravnikov v Parizu.

Leta 1945 sta se Stiplovškova preselila v Brežice, kjer je Stiplovšek dobil delovno mesto na gimnaziji kot učitelj risanja. Prvi muzejski začetki v Brežicah so bili težki in polni grenkih izkušenj. Iz cerkvice sv. Duha in iz Valvasorjeve hiše v Krškem, kjer je bil nazadnje nastanjen muzej, so morali muzejske predmete preseliti, ker je Okrajni ljudski odbor Krško zahteval prostore v Valvasorjevi hiši zase. Muzeju so odredili prostore brežiškega gradu. Franjo

"Naš muzej..." je gospa Iva Stiplovšek izgovarjala s posebnim ponosom, z muzejskimi sodelavci je tkala prijazne medsebojne vezi. Z leve: Kristina Hervol, Karl Kožar, Nejc Počkar in Iva Stiplovšek. Brežice, 30. december 1988. Foto: I. Počkar.

Stiplovšek, ki je bil leta 1946 imenovan za upravnika tega muzeja, in dr. Rudolf Bratanič sta v januarju leta 1949 s pomočjo dijakov gimnazije naložila muzealije na lojtrski voz in jih prepeljala v Brežice.

Tu se je začela pot in skrb zakonskega para Stiplovšek za Posavski muzej Brežice, vse težave in veselje. Najprej so uredili prvih sedem prostorov zbirke od kapele do dvorane, ogrevanja niso imeli, pisarna pa je bila v mestu. Začetki so bili težki, občasno vse polni nerazumevanja za muzejsko stvar, da so v Ivi Stiplovšek netili dvom, ali sta se z možem odločila prav, ko pa je imel on odtlej mnogo manj priložnosti za slikanje. Kljub veliki ljubezni do slikarstva in grafike je pri zakoncih Stiplovšek prevladal notranji občutek nuje in poklicanosti za ureditev muzeja, ki ga morda brez njiju ne bi bilo. Ko je bilo vse urejeno, sta bila začudena, da jima je uspelo kljubovati številnim težavam. Ob spominu na prva muzejska prizadevanja v Brežicah se je misel gospe Stiplovšek vedno ustavila pri nekdanjem brežiškem peku Ignacu Poljanšku, ki je imel izrazit posluš za kulturo in se je zavzemal za muzej. Grajska kapela na začetku razstavnih prostorov je bila v prvih začetkih polna arhivskega gradiva, ki so ga tedaj preselili v pritličje, nato pa odpeljali v celjski Zgodovinski arhiv. Iva Stiplovšek, ki je takoj ob postavitvi zbirke prevzela vlogo vodiča, je goste vedno najprej popeljala v grajsko kapelo. Poudarjala je redkost upodobitve križevega pota v tehniki freske

in pripovedovala o Luki, Matevžu, Janezu in Marku - štirih evangelistih, naslikanih v kapeli. Poleg sedmih muzejskih razstavnih prostorov je v gradu po drugi svetovni vojni živelo okoli 26 družin. Vajeni svojega načina življenja, med njimi tudi posamezniki, ki so bili brez posluha za kulturno dediščino, se z muzejskimi skrbniki dediščine niso prav razumeli. Nekateri med njimi so v neuglednih lesenih utah ob gradu (in celo v grajskih prostorih) redili prašiče, na grajskem podstrešju sušili koruzo, jemali grajsko stavbno pohištvo in z gradom ravnali kot slabi gospodarji, brez skrbi in reda. Prvo delovanje muzeja je potekalo v nezavidljivih, občasno tudi obupnih razmerah. Vztrajanje in neutrudno muzejsko delo zakonskega para Stiplovšek in po Stiplovškovi smrti delovanje pod vodstvom prof. Stanka Škalarja je obrodilo bogate sadove. V sedemdesetih letih, ko je Posavski muzej pridobil drugo nadstropje gradu, nato pa še prostore v prvem nadstropju, je muzej z ravnateljem prof. Marjanom Gregoričem, arheologom Mitjem Guštinom in gospo Ivo Stiplovšek krepko napredoval. S prizadevanji številnih sodelavcev je do konca stoletja zrasel v lepo muzejsko ustanovo v urejeni stavbi.

Iva Stiplovšek je z muzejem in za muzej delala in živela. Vseh 47 let je s svojo pristrčno prijaznostjo, slikovito besedo ter z enciklopedičnim znanjem navduševala obiskovalce in s tem znala približati izročilo preteklosti s pomočjo kulturne dediščine.

Svoje znanje in vedenje o stoletnih tradicijah in izročilih preteklosti, ki so zapisana v ostalinah preteklosti od najstarejših dob, je znala prenašati številnim obiskovalcem. Otrokom je s posebno naklonjenostjo orisovala hram kulturne dediščine s tisočletno zgodovino na posavskih tleh. Ohraniti spomin na ljudi, ki so tu nekoč živeli, ohraniti vsaj delček lepega in koristnega, kar so predniki ustvarili - prenašati spoznanja o tej tradiciji in izročilu na mlajše rodove so bili spodbuda na njeni poti k upanju, da bodo znali ceniti svoje korenine in da bodo ponosni na ustvarjalnost in znanje prednikov ter na ves narod.

Na samem, da se ne bi zamerila muzejskim sodelavcem drugih strok, mi je znova in znova zaupno prišepnila, da ima v muzeju posebno rada narodopisni del. Po skoraj polstoletnih izkušnjah pri vodenju obiskovalcev skozi muzejske zbirke je ugotavljala, da se v etnološki zbirki ljudje najbolj iščejo in najdejo. Skupine gostov, ki so v muzej prihajale iz različnih slovenskih pokrajin in iz tujine, je že v prvih, pozdravnih stavkih, ko je prednje nadrobila primerjalne podatke iz bližnjih krajev in daljnega sveta, sprejela s široko razgledanostjo, tako značilno zanjo.

Poleg skrbi za obiskovalce, ki jih je sprejemala s prijazno in nikoli naveličano besedo, je predano in vestno dokumentirala in urejala knjižnico, arhivsko in fotografsko dokumentacijo in s tem poskrbela za začetke etnološke, zgodovinske in umetnostne muzejske dokumentacije. Svoje bogato znanje in izkušnje je pri zbiranju gradiva in drugih dragocenih virov ter pri zasnovi posameznih muzejskih zbirk rada delila z mlajšimi kolegi. Za njeno življenjsko delo ji je Skupnost muzejev Slovenije leta 1977 podelila Valvasorjevo nagrado kot najvišje priznanje za delo na področju muzealstva. Leta 1978 ji je ista stanovska organizacija podelila naziv muzejske svetovalke. S posebno hvaležnostjo se muzej spominja množice slik, grafik in risb Franja Stiplovška, ki jih je gospa Iva Stiplovšek podarila muzeju. Ob 40. obletnici Posavskega muzeja Brežice se ji je ustanova s priznanjem zahvalila tudi za dolgoletno pedagoško in dokumentacijsko delo, leta 1997 pa ji je Slovensko etnološko društvo za njeno delo podelilo Murkovo listino.

Vedno bomo govorili o njej in se je radi spominjali. Po njej še kar sprašujejo muzejski obiskovalci, tudi tisti iz tujine, mnogi, ki jih je nekoč popeljala v muzejske skrivnosti. Kot zanimiva, iskriva osebnost z enciklopedičnim znanjem, ki je vso svojo ljubezen stkala v muzej, bo ostala legenda

Iva Stiplovšek se je vsa leta redno udeleževala otvoritev različnih razstav v Posavskem muzeju. Z leve: Iva Stiplovšek in Majda Veličković med pogovorom na likovni razstavi Josipa Germa. Brežice, 26. junij 1986. Foto: I. Počkar.

našega in prihodnjih rodov. Vsi tisti, in neverjetno mnogo nas je, ki smo v njej čutili čas mnogih generacij, se zavedamo, koliko bogastva je odšlo z njo.

V skoraj petdesetih letih svojega muzejskega dela je vedela in znala povedati o naši kulturni dediščini zelo veliko, predvsem pa na čudovito preprost, priljuden in šegav način. Velike in majhne je pritegnila k poslušanju, vedno in znova so spraševali po njenem vodenju po razstavnih zbirkah Posavskega muzeja v Brežicah. Njenega mikavnega vodstva so si želeli starejši, upokojenci, učitelji za brezmejno skupine šolarjev in dijakov, starešine za vodstvo mladih vojakov, ki so služili še v JLA in jim je znala reči »moji fantje«, izletniki in udeleženci ekskurzij, politiki, gospodarstveniki, zdravniki, kmetje, ljudje vseh poklicev in starosti, od blizu in daleč, vedno tudi nemško govoreči, ki jim je v tekoči nemščini posredovala bogastvo védenja o umetnosti in preteklosti našega naroda. Z izredno širino svojega znanja in sposobnostjo vedno novega navezovanja podatkov je bila prijeten in dragocen sogovornik.

Do poslednjih dni je imela posebno rada otroško razigranost, vrišč, radoživost in zvedavost najmlajših. S svojega vrta tik pod mestnim obzidjem je leto za letom prinašala najmlajšim otrokom sodelavcev; prve jagode je vedno dobil najmlajši "muzejec". S svojim bistrim spominom je tja v deseto desetletje svojega življenja presenečala s

številnimi drobnimi znanji o izjemno velikem številu znancev in njihovih otrok, poznala jih je po imenih in z zanimanjem sledila njihovi življenjski poti. Drobci o ljudeh, ki jih marsikdo o marsikom, celo bližnjem, pozabi že, ko prečka ulico. Ona jih je znala priklicati in vplesti v pogovor v kateremkoli pravem trenutku, tako da si se ob njej počutil kot prvi človek njene pozornosti.

Izredna harmonija, ki je vladala njenemu življenjskemu slogu, pa ni prihajala samodejno. Urejenost je zahtevala posebno od same sebe, tako v duhovnem kot v stvarnem življenju. Redkokdaj si je pri tem dopustila stranpot. Svoje počutje si je ob popoldnevih krepila s telesno dejavnostjo, čeprav je vse do svojega 92. leta starosti že v dopoldanskem času redno, vsak dan, ničlikokrat prehodila pot od prve do zadnje muzejske zbirke. V častitljiva leta zdravega življenja je presenečala s svojimi umskimi zmogljivostmi, ko nas je, mnogo mlajše, marsikdaj preseгла. Vztrajno je urila svoj spomin in ga hudomušno preverjala z nami, svojimi sodelavci in prijatelji, s tem pa nas življenjsko opogumljala. Posebno trdnost in lepoto, ki jo je izžarevala, je njen mož, slikar Franjo Stiplovšek, rad upodabljal v svojih delih. Z ljubeznijo sta zasnovala in postavila razstavne zbirke Posavskega muzeja, bdela nad njimi in jim ostala zvesta do zadnjega. Včasih še sama ni mogla prav doumeti dolgosti svoje prisotnosti v muzeju in nas je šaljivo opozarjala,

da bi bil čas, da ji podelimo muzejsko inventarno številko. Ni je potrebovala, popolna je bila v svoji ljubezni in predanosti do muzeja, brezpogojno in brezmejno, posebna kategorija, ki se ji mnogi muzealci ne bomo nikoli niti približali.

Zanjo se je ustavil čas, smo radi dejali. In res se je – ostala bo brezčasno z nami, govorili in mislili jo bomo. Kdaj pa kdaj bomo v mislih popestovali preprosto oblikovanega Marka z levom, njeno priljubljeno leseno skulpturo, od katerega se je vsako jutro pred odhodom z doma v muzej poslovila in se je ob povratku domov spet razveselila. Postavni leseni vojak – čebelni panj, drobna namišljena postava viteza, ujetega v oklep 16. stoletja, ter veličastni, v kipu ustvarjeni Jožef, so ji bili med najljubšimi v muzeju, zato jih je s posebno navezanostjo nagovarjala z imeni. Še leta bomo obiskovali tri njene muzejske prijatelje, ki jim je vsak dan namenjala prijazne besede in jih med rednim jutranjim obhodom muzeja vsakega posebej skrbno pobožala.

Cerknica, njen rojstni kraj, kjer se je rodila v družini trgovca Lavriča, je trajno zaznamovala njeno notranjsko govorico, vedno se je tudi trdno izjavljala za Kranjico. Bila je domala neverjetna s svojim živim zanimanjem za vsa dogajanja in pojave, ki so minili, potekajo in še bodo. Nismo je slišali govoriti z utrujenostjo in brezvoljno otopelostjo, ki jo pogosto nosijo v sebi sodobniki današnjega časa. Posebno je bila navezana na etnografsko zbirko, kot jo je imenovala. V njej je znala ljudem preprosto pričarati ves pozabljen čas naših prednikov. Navdušeni so se vračali v muzej s prijatelji in pripeljali s seboj še otroke in znance. Skupine »zakajčkov«, kot je rekla najmlajšim, so ji bile še zlasti ljube. Pa saj ni moglo biti drugače, kajti tudi sama je bila nadvse vedoželjna. Nikoli pa se ni s svojim (širokim) znanjem postavljala ali znanje zapirala pred drugimi. Prav nasprotno. Delila ga je nesebično in široko, ob tem pa odprto zatrjevala, da se učimo vse življenje. Venomer se je hotela naučiti kaj novega. Še v poznih devetdesetih letih življenja so jo zanimale najrazličnejše stvari. Želela je, denimo, ugotoviti, zakaj je v Posavju tako malo notranjskih priimkov, in sva naštevati tu živeče Žnidaršiče, Bavce, Martinčiče. Trudne ... V poznih devetdesetih letih si je želela spoznati koga svojih let, da bi vedela, kako se obnaša in misli in počuti, pa ni našla nikogar in so vprašanja odšla neodgovorjena z njo.

Mnogi bodo še leta spraševali po njej in jo iskali, čeprav vedo, da je medtem, ko so rasli, tekkel čas tudi zanjo. In vendar je bila

Počutje med hladnimi zidovi brežiškega gradu je Iva Stiplovšek znala ogreti in napolniti z njej lastno toplino, šegavostjo in optimizmom. Brežice, januar 1984. Foto: I. Počkar.

posebna ravno v tem, da je ostala brezčasna. Gospa, kot smo jo nagovarjali vsi, ki smo jo spoštovali, brezčasno, že v socialistični ureditvi tovarišic in vedno, prej in danes, bo ostala večno v našem dobrem spominu. Z mislijo nanjo bomo ostali pogumni, zvedavi in pokončni, kot je bila sama.

Viri:

GREGORIČ, Marjan 1989: Štirideset let Posavskega muzeja Brežice 1949-1989 (vodič k razstavi 16). Brežice.
LORBER OŽI 1999: Biografski podatki o Ivi Stiplovšek (rokopis).
POČKAR Ivanka 1983-2000: Terenski zapiski /pogovori z Ivo Stiplovšek.